

GÜNÜMÜZ SANATINDA POSTVANDALİZM SANATÇILARI

Özden GEZER OĞUZ

Dr. Öğretim Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, ozdengezeroguz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0204-5520

Gezer Oğuz, Özden. "Günümüz Sanatında Postvandalizm Sanatçıları". ulakbilge, 88 (2023 Eylül): s. 917-927. doi: 10.7816/ulakbilge-11-88-02

ÖZ

Vandalizm, suç teşkil eden bir eylem olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı sanatçılar için bu tür eylemler, yaratıcı bir sürecin bir parçası olarak görülmektedir. Bu araştırmada, sanat eseri yapımı sürecinde ya da bazen eserin kendisi olarak, tahribat ve yıkım gibi vandalist yöntemlerle ortaya çıkarılan sanatsal eylemlerin veya sürecin tam tersine döndürüldüğü yani yıkım veya tahribata uğramış yapı, yüzey, form ve hatta sanat eserlerinin, yeni bir eylemle sanat eserine dönüştürmesine yönelik eylemlerin sanatsal anlamlar taşıyıp taşıyamayacağı sorusu ele alınmıştır. Postvandalizm, sanatın toplumsal ve politik bir araç olarak kullanıldığı bir akımdır. Kamusal kullanım ve izinsizlik kavramları önemlidir ve sanatçılar geleneksel sanat galerilerinin sınırlarını aşarlar. Postvandalistler toplumsal eşitsizlik, politika ve çevre meselelerine odaklanarak toplumsal eleştiri yaparlar. Sanatın sokakta olması ve genellikle büyük ebatlarda uygulanmış olması geniş insan kitlelerinin dikkatini işaret edilen konuya yöneltir ve sanatla ilgili kavrayışlarına katkıda bulunur. Bu noktada dijital dönüşüm ve sosyal medya yaygınlığı, bu sanat akımının daha da geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır. Bu yayılma, geleneksel sanat anlayışına meydan okur, izleyiciyi aktif katılımcılar haline getirir ve toplumsal değişikliği teşvik eder. Yapılan araştırmada postvandalist sanatçıların vandalizmi kullanma yaklaşımlarında farklılaştıkları görülmüş ve metinde ele alınan sanatçıların seçiminde bu farklılığın gösterilmesi ve yorumlanması araştırma sınırı olarak kabul edilerek, sınıflandırıcı analizler yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın yakın tarihli ve az çalışılmış sanat etkinliklerine odaklanarak günümüz sanatına dair literatüre katkı yapması amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde veriler doküman inceleme yöntemiyle elde edilmiş ve nitel analizler yapılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Günümüz Sanatı, vandalizm, postvandalizm, sokak sanatı

Makale Bilgisi:

Geliş: 27 Nisan 2023

Düzeltilme: 23 Mayıs 2023

Kabul: 11 Haziran 2023

Giriş

Vandalizm kavramı ve ‘Vandal’ kelimesi tarihte yağmacılıklarıyla ün salmış bir Alman kabilesinin adından esinlenmiştir. Vandallar M.S 4. ve 5. yüzyıllarda Batı Avrupa’yı istila eden, geçtikleri her yeri yakıp yıkarak, M.S. 455 yılında Roma’yı da işgal etmiş ve yağmalamış bir Alman boyudur. İşte bu yüzden vandalizm, bu kabileye atfen bir kimsenin kamu mallarına ya da tanımadığı kişilerin mallarına yönelik saldırganca davranışlarda bulunma eğilimini ifade etmek için kullanılan bir terimdir (DiCanio, 1993:55).

Türkçe’de ‘tahripçilik’ olarak ta kullanılabilen ‘vandalizm’ kavramı (TDK) ilk defa Fransız yazar Abbé Grégoire tarafından 1794 yılında Paris’te yapılan bir toplantıda kullanılmıştır. 1789 Fransız Devrimi’ni izleyen yıllarda vatandaşların tarihi eserleri tahrip etmelerini önlemek gerektiğini vurgularken, Grégoire "vandalisme" terimini kullanmıştır (Allen, 1984:23).

Sanatta hammadenin dışında, hazır objeler kullanılmaya başlanmasıyla sanatçıların zihin yapısı köklü olarak değişmiştir (Özkan, 2017:1821). Vandalizmin de temelinde bir hazır nesnenin tahribatıyla ortaya eser çıkarmayı tanımlayan bir sanat terimine dönüşmesinin kökleri araştırıldığında karşılaşılabilecek en önemli sanatsal yaratımlardan birkaçının, 68 kuşağının sembol sanatçılarından olan, Gordon Matta-Clark ve onun entropi, yıkım ve tahribat odaklı sanatı olduğunu söylemek mümkündür. Matta-Clark’ın apartman camlarını kırmaktan (Görsel 1), bir konutu ikiye bölmeye (Görsel 2) kadar uzanan işlerinde, “düzenden düzensizliğe, çürümeye, yıkıntıya, kısacası inşadan imhaya doğru yönelen bir ifade biçimi” görülür (Lee, 2001). Gordon Matta-Clark’ın sanatı, mekân ve inşa edilmiş çevre konularındaki geleneksel düşünceyi sorgulayarak, sanatın tanımını ve kentsel peyzajla olan ilişkimizi yeniden şekillendirmeye çalışmıştır (Gloria, 2006).

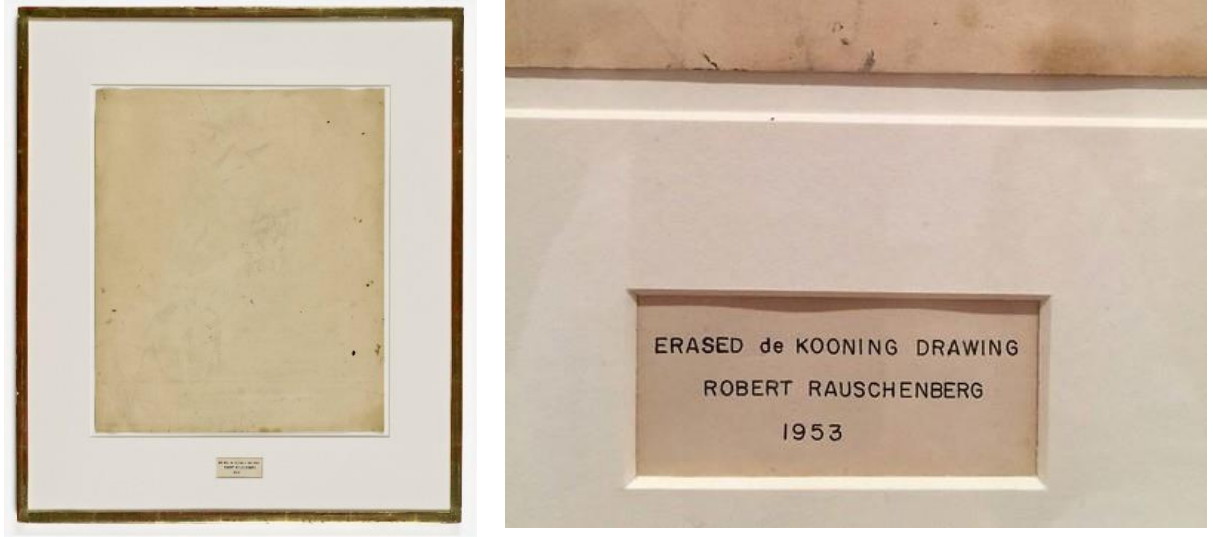

Görsel 1: Gordon Matta-Clark, Window Blow-Out, 1976.

Görsel 2: Gordon Matta-Clark, Splitting, 1974

Bir sanat eserinin tahrip edilerek yeni bir eser ortaya çıkarmak söz konusu olduğunda ise sanat tarihinden verilebilecek en iyi örneklerden biri Robert Rauschenberg’in “Silinmiş De Kooning Deseni”dir (Antmen, 2008: 194). 1953 tarihli iş ile Rauschenberg, izlerin/çizgilerin biriktirilmesi yerine silinmesine odaklanan bir eylem yoluyla sanat üretilip üretilmeyeceğini keşfetmek istemişti. Rauschenberg önce kendi çizimlerini silmeyi denedi, ancak denemenin başarılı olabilmesi için başlı başına önemli bir eser olarak kabul edilebilecek bir eserle başlaması gerektiğine karar vererek, büyük saygı duyduğu Willem de Kooning’dan silmek üzere bir iş istedi. Kooning’in eserini yaklaşık bir ay süren bir çabayla, 40 silgi harcayarak silen Rauschenberg, silmeyi tamamladıktan sonra basit, altın yaldızlı bir çerçeveye yerleştirdiği işe “Erased De Kooning Drawing” yazan bir künye ekleyerek işini sonlandırmış ve kendine mal etmiş oldu (Battin vd. 1989) (Görsel 3). Rauschenberg, bu eylem ile hem bir sanat eseri yaratıp hem de bir sanat eserini yok ederek Postmodernizmin ve kavramsal sanat fikrinin önemli bir kilometre taşı oluşturmuştur. Rauschenberg, sanatın sınırlarını zorlayarak ve geleneksel anlayışları sarsarak, 70 yıl sonra, günümüzde, Postvandalizm olarak nitelenen işler gibi, sanat piyasasının tektipleştirici sistemine alternatif, ‘öteki’ çabaların, sanat eseri olarak kabul görmesinin önünü açan isimlerden biri olmuştur.

Görsel 3: Robert Rauschenberg. *Erased de Kooning Drawing (Silinmiş De Kooning Deseni)*. 1953.

Postvandalizm Bağlamı

Sanat alanında kullanıldığı anlamda vandalizm, sanat eserlerine zarar veren veya tahrip eden bir eylem olarak tanımlanırken, "postvandalizm" terimi, bu konsepti daha geniş bir anlamda ele alan bir sanat akımını ifade eder. Postvandalizm, vandalizm kavramını alıp, onu sanatsal ifade biçimine dönüştürmeye çalışan bir yaklaşımı tanımlar ve onun yıkıcı ve yasadışı yönlerini alıp, toplumsal eleştiri, politik ve sanatsal tavır olarak kendini anlatma amacıyla kullanmaya çalışır. Postvandalizm terimi, vandalizm ve postmodernizmin kesişiminden doğmuştur. Vandalizmin yıkıcı ve anarşist özelliği, postmodernizmin sorgulayıcı, eklektik ve disiplinlerarası olma noktasıyla birleşir. Postvandalizm, sanat dünyasında sanatçıların farklı uygulama biçimleri açısından geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu tür sanat eserleri, izleyicilerin düşünce ve duygularını provoke etme, toplumsal sorunlara dikkat çekme veya geleneksel sanat anlayışlarını sorgulama amacı güder. 'Post' öneki, ötesi/sonrası anlamıyla, sanat dünyasında çeşitli dönemlerde, zaman geçtikçe karakter değiştiren akımları ya da usul ve üslupları kümelemek için kullanılır. Post-Empresyonizm, Postmodernizm, gibi köklü değişimleri ifade etmekte de işlevseldir. Ancak günümüzde kullanımı giderek yaygınlaşmış ve zaman çizgisinde halef ve selef olgular arasındaki farkların giderek bulanıklaştığı, zorlama adlandırmalara dönüşmüştür. Tarih odaklı, tek yönlü yaklaşımına rağmen bu ön ek, dikkatli bir şekilde kullanıldığında faydalı bir ayraç olarak işlev görebilir ve bu durumlardan biri "vandalizm" terimine uygulandığında geçerlidir. Postvandalist olarak nitelenen sanatçı ya da sanat eserlerine bakıldığında, sanatçıların olguya üç farklı noktadan bakarak kendilerini postvandalist olarak adlandırdıkları görülür. Bunlar pratik, teorik ve süreç odaklı yaklaşımlar olarak gruplandırılabilir. Pratik düzeyde "Post-vandalizm", sokaktaki eserleri tuval üzerindeki eserlerden, serigrafı baskılarından ya da sipariş üzerine yapılan kamusal eserlerden ayırır ve genellikle bir sokak sanatçısının ne kadar tanındığını, dolayısıyla da piyasa çarklarına ne kadar dahil olduğunu gösterir. Yani bir sanatçının adını duyurduktan sonra, koleksiyoncuların eserlerini onaylı ve tekrar satılabilir formatlarda satın almak istemeye başlamalarından sonraki süreçte işaret eder. Kısacası ön ek sokaktan galeriye geçişin ayracıdır. Ayrıca sokak sanatından, kentsel dönüşümden ve yapısal tahribattan esinlenerek iş üreten Jose Parla veya Keke Vilabelda gibi sanatçılara da atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Teorik düzeyde ise, postvandalizm, yıkıcı faaliyetlerin gücüne atıfta bulunur ve tahrip edici sanat uygulamaları ve yıkıcı toplumsal davranışların temel motivasyonunun bir şey ifade etme gerekliliği olduğunu iddia eder. Adam Jastrzębski gibi akademisyenler ve Maurcy Gomulicki gibi sanatçılar, postvandalizm teriminin bu anlamda öncüleri olarak, tahribat ve yıkım kaynaklı şehir sanatını yorumlamayı, anlam ve ifade üretmek yolunda bir çatı olarak ortaya koymuşlardır. Teorik anlamda postvandalizm, yaşam ve ölüm dürtülerinin karşıtlığına atıfta bulunur ve insanın hayatta kalma dürtüsünün tüm yıkıcı sanat biçimleri ve toplumsal alışkanlıkların sorumlusu olduğuna işaret eder (Jastrzabek, 2011). Adam Jastrzębski'nin ifadesiyle postvandalizm, aynı zamanda doğanın insan yapımı yapıları delen yıkıcı faaliyetlerini, günlük hooliganizmi ve kamusal alanın daha kullanıcı dostu bir forma dönüştürülmesi ile ilgili ince toplumsal-sanatsal projeleri kapsar (culture.pl, 2021). Teorik düzeyde postvandalizm, kendini kentsel sanatta ticari ve dekoratif eğilime bir tepki olarak konumlandırır.

Polonya’da Adam Jastrzębski tarafından 2010 yılından itibaren kullanılmaya başlanan bu içerik/ifade odaklı yaklaşımdan farklı olarak, 2019’da İrlandalı sanatçı Stephen Burke tarafından “post-vandalism” adıyla açılan bir instagram hesabının gördüğü yoğun ilgi sonucunda, postvandalizm olgusuna yeni bir perspektif eklendiğini de belirtmek gerekir (Kikol, 2022). Burke’ün yaklaşımı içerikten çok süreç odaklıdır. Vandalize olmuş yüzeylerin ya da formların üstüne yeni sanatsal çalışmalar yaparak, sanat yoluyla geri kazanmayı öneren Burke, bu konuda çok fazla destek görmüş ve projesi sosyal medyadan hızla yayılan bir akıma dönüşerek, aynı yolda yürümek isteyen çok sayıda sanatçının, bir arada hareket ederek postvandalizm temalı işler üretmesine sebep olmuştur. Alman sanat dergisi Kunstforum yazarı Larissa Kikol (2022), Burke’ün yaklaşımını benimseyerek bir araya gelen sanatçıların işlerinin “vandalizmden, grafitiden, mülkiyet zararından, protestodan, yasa dışı performans sanatından ve tahribat atmosferinden” ilham aldığını söylüyor. Stephen Burke hesabında Katharina Grosse, David Ostrowski, Nug, Revok veya Saeio gibi hem grafiti kökenli hem de sokak kökeni olmayan sanatçıları bir araya getiriyor. Kikol bu birliktelik hakkında “başka yerlerde genellikle 'stüdyo sanatı' ile 'sokak kültürü' arasında kesin bir ayrım bulunur, postvandalizm kökeni sormaz fakat özellikle resim, heykel ve hazır yapım alanlarında estetik değerlerde paralellğe odaklanır. Estetik kaliteler önceliklidir, ancak elbette içerik, kaynaklar, ilhamlar ve rol modeller her zaman denklemin bir parçasıdır” diyor.

Postvandalist Sanat

Geçmişte sokak sanatçısı sıfatıyla, kamusal alanda, izinsiz ve ticari amaç gütmeyen işler ürettikten sonra dikkat çekerek sanat piyasası döngülerine dahil olan sanatçılar yani eskiden sanatlarını vandalist eylemlerle gerçekleştirirken sonrasında galeri duvarlarının içine girmiş olanlar ‘pratik postvandalist’ sanatçılar olarak tanınırlar. Bu tip sınıflandırmaları reddediyor olsa da ünlü sanatçı Banksy’nin de bu gruba dahil olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak Banksy hakkında çok sayıda yayın olması nedeniyle, burada onun yerine, benzer bir özgeçmişe sahip, hatta Banksy’nin menajeri Steve Lazarides tarafından sokaktan galeriye/piyasaya taşınmış olmakla benzeşen, Portekizli sokak sanatçısı Vhils örnek gösterilebilir. Gerçek adı Alexandre Farto olan Vhils, henüz 13 yaşında sokak duvarlarını keski ve çekiç gibi aletlerle kırarak oluşturduğu büyük portrelerle dikkat çekti (Vhils, 2017: 4). Özellikle tahribata uğramış duvarlar üzerinde çalışmayı seçen Vhils, her türlü kırıcı ve delici alet kullanmakla yetinmeyip, patlayıcı maddelerle duvar sıvasını dökmeye varan teknikler kullanan deneysel bir sanatçıdır (Görsel 4).

Görsel 4: Vhils. Lisbon, 2014

Görsel 5: Vhils. Olhar, 2016

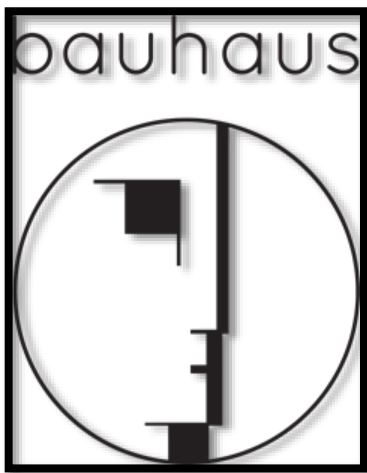
Vhils, sosyal ve tarihsel dokunun katman katman oluştuğuna inanıyor. Sosyal sistemimiz benzer katmanların ürünüdür ve üst katmanlardan bazılarını eleyerek; daha saf bir biçim elde edebiliriz. Uygulama süreçleri çok semboliktir ve bunu tarih ve kültür katmanlarının yarı arkeolojik olarak incelenmesi olarak görür. Çalışmaları, toplumun içinde çok fark edilmeyen sıradan bireylerin portreleridir. Vhils sanatını yıkıcı olarak niteleyenlere cevap olarak “bir şiirin kâğıtta yarattığı tahribattan fazlasını yapmadığını” söylüyor (Vhils, 2017:12).

Banksy ve Vhils gibi sokaktan galeriye geçen ve yine tahrip olmuş duvarlar üzerine çalışan diğer bir postvandalist sanatçı, İspanyol sokak sanatçısı Keke Vilabelda'dır. Vilabelda yıpranmış, sıvası dökülmüş, çatlamış sokak duvarlarını boyayarak geliştirdiği üslubunu tuval işlerine aktararak ya da sokakta yaptığı taşınabilir işleri galeriye naklederek günümüzde tanınan bir sanatçı haline gelmiştir (Görsel 6) (Vilabelda, 2022).

Görsel 6: Keke Vilabelda. Breathing Walls (solda) ve Rooftop Structure (sağda), 2018.

Teorik postvandalizm fikrini ortaya koyan sanatçılardan biri olan Polonyalı Maurcy Gomulicki, 2011 yılında Avrupa Birliği'nin başkenti Brüksel'de, eski hükümet yerleşkesinin atıl binalarından birinde gerçekleştirdiği vandal eylemle "toplumsal fikirlerin zamanla bir kenara atılmasını ve büyük ideallerin 'romantik' anılar olarak kalmasını" ifade ettiğini söylüyor Gomulicki kendi yurdu Polonya'da, şehir peyzajının en sık karşılaşılan öğeleri olan, modernist mimari örneği (beton ve cam) binalara, Brüksel'de de rastlamanın kendini evinde hissettirmesinden hareketle, Avrupa'nın kültür ortaklığının temel taşlarından biri olan Bauhaus okulunun logosunu (Görsel 7), Bauhaus tasarım öğretilerinin tipik örneklerinden bir olan eski kongre binasının camlarını kırarak oluşturmuştur (Görsel 8). Sanatçı, "Specter: Romantic Post-Vandalism" adını verdiği işle Bauhaus "ruhunu" geri çağırdığını söylüyor (Gomulicki, 2011).

Görsel 7: Bauhaus Okulu Logosu, 1917.

Görsel 8: Maurcy Gomulicki, *Specter: Romantic Post-Vandalism*, Place du Congres (Kongre Sarayı) Binası, Brüksel, 2011

Postvandalist sanat söyleminin günümüzde daha fazla duyulur olması ve bu nedenle de bu araştırmanın konusu olarak belirlenmesindeki temel sebebin sosyal medya olduğu söylenebilir. Yukarıda da değinildiği şekilde, İrlandalı sanatçı Stephen Burke tarafından açılan "@post_vandalism" instagram hesabı, Burke'ün kendince belirlediği postvandalizm estetik değerler dizisine uyan sanatçıların çalışmalarını paylaşıyor.

Kendisi bu hareketi "kamusal alan ile yok etme eylemi arasındaki ilişkiyi, hem malzemesel hem de kavramsal olarak" düşündüğünü ifade ediyor. Temel hareket noktası vandalın radikal eylemlerinin aksine, post-vandal tahrip edilmiş bir kalıntının estetik bir ürüne dönüştürülmesidir. Burke'un mantığına göre, bir post-vandal olmak, vandalizmi bir eylem ya da bir isim veya bir teknik olmaya sıkıştırmadan; öğretilebilir, teorikleştirilebilir ve kategorize edilebilir, türlerine ayrılabilir ve estetik terimleriyle tartışılabilir, bir kavram bütünü olduğunu söylemek mümkündür (Burke, 2022). Kısacası, ne sebep ya da amaçla tahrip edilmiş olursa olsun, tahribatın yeniden, bir estetik yorumla hayata döndürülmesi süreci, Burke'un girişimiyle, postvandalizmin günümüzde kullanılan tanımı haline gelmiştir. Burke, 2019'dan itibaren instagram hesabında paylaştığı sanatçı ve eser seçkisini 2022 yılında Londra'daki OMNI Galeri'de "Post Vandalism" adlı bir karma sergi düzenleyerek sanat piyasası ile buluşturdu. Burke, David Von Bahr, Mike Ballard, Moses & Taps, Ed Bats, Cosimo Casoni, Nils Jendri, Bram Bram, Moritz Neuhooff, Antonin Hako, Jeroen Erosie, Ricardo Passaporte, Alexandre Mosa Bavarde, Sonya Ptichkina, ve Christopher Stead'in eserlerinin bir araya geldiği sergi postvandalizmin yeni yüzünün galası olarak kabul edilebilir. Resim, heykel ve film gibi geniş bir yelpazede çeşitli sanat biçimlerini bir araya getiren sergi, bu sanatçıların tahribatı bir çıkış noktası olarak kullanma amacına bilinçli bir şekilde vurgu yapmaktaydı (OMNI, 2022). Burke sosyal medya hesabını açmadan önce de kendini yeni bir görsel anlayışı vurgulamak ve sokak ile galeri arasındaki kültürel farkı keşfetmeyi amaçlayan bir sanatçı olarak tanımlamaktaydı. Şehirlerin sosyal dokusuna ve mimarlığın bu alanlara düzen getirmeye çalışmasına olan ilgisi, bu kamusal alanlardaki vandal davranış izlerine odaklandığı fotoğraf serilerine dönüşmüştü. Graffiti sanatçısı Sean Clarke ile birlikte yaptıkları "Utility" adlı şehir duvarlarındaki graffitilerin boyanarak kapatılması/silinmesi projesi ve ardından proje sürecini "Buff" adlı bir kitap ve belgesel olarak yayınladıkları 2017 yılı Burke'un postvandalist fikirlerinin dikkat çekmesini sağladı (Corcoran vd. 2017). Üstü boyanmış graffitilerden kalan kalıntıları, kırık çitleri, spreyleneşmiş inşaat ya da yol işaretlerini ve ortak alanlarda bulunan lekeli seramik/fayans yüzeyleri kadrja alan Burke (Görsel 9) daha sonraları bu görselleri kendi resimsel dilini oluşturmak için kullanmaya başladı. Ona göre ortaya çıkan eserler, kamusal alanı 'kirlütenlerle' temizleyenler arasındaki diyalogun birer tanığıdır ve kamusal alanın, tartışmalı bir 'özgürlük' alanı olduğu fikrini ortaya koyar (Burke, 2019). Çalışmalarında çelik ve fayans kullanımı gibi mimari malzemeler şehir imgesinden detaylar olarak altyapıyı oluşturur. Bunların üstünde yer alan kirlilikler, emülsiyonlar, yapıştırıcılar ve spreyl boyalar insan müdahalesini gösterir. Ortaya çıkan sonuç düzen ile düzensizlik arasındaki sosyolojik gerilime ve aynı zamanda çürüme ve vandalizme gösterge olur (Görsel 10).

Görsel 9: Stephen Burke, *Southside Suburbs IV*, 2018.

Görsel 10: Stephen Burke, *Maryhill*, 2019

OMNI'deki sergide yer alan ve daha önceki kariyerinde de graffiti üzerine çalışmış sanatçılardan biri Mike Ballard'dır. Ballard özellikle kentsel dönüşüm süreçlerinde, şehir içinde yıkılarak yenilenen binaların inşaat sahalarını çevreleyen ve üzerlerine duvar yazıları ya da graffitiler yapılmış ahşap bariyerleri, panelleri ve çitleri toplayarak, sanatını gerçekleştirmek için kullanan Londra'lı bir sanatçıdır (Campbell, 2021). Sanatçı bazen bu ahşapları resim yapmakta bir tuval gibi kullanırken bazen de büyük ölçekli geometrik formlar yapmakta kullanır (Görsel 11).

Görsel 11: Mike Ballard, *Throw your house out the window*. Tick Tack Antwerp 2021

Ballard kentsel dönüşüme vurgu yaparak, binaların bile geçici olduğunu ve grafitinin de geçici bir yapıt olması nedeniyle ilgisini çektiğini şöyle ifade ediyor; “çitler çok semboliktir: mülkiyeti, toprağı belirlerler ancak çok geçicidirler. Dışarda ve savunmasızdırlar, doğanın ve insanın tahribatına direnmenin izlerini taşırlar. Benim için bu izler aynı zamanda kentsel dönüşüm sebebiyle evlerinden edilen insanların tarihidir” (Akt. Heath, 2019). OMNİ Sergisinde yer alan sanatçılardan en ünlüsünün, sanat dünyasında JR olarak tanınan Tunus asıllı Fransız sanatçı Jean Rene olduğu söylenebilir. Rene, genellikle kamusal açık alanlara serdiği veya kamusal binalara astığı büyük boyutlu fotoğrafları ile toplumsal gerçekçi bir sanat dili sergilemeye çalışır.

Görsel 12: JR, *Face2face (Yüz yüze)*, Gazze, 2007.

Gençliğinde Fransa sokaklarındaki duvarlara yapıştırdığı portrelerle, yasa dışı "kaldırım galerisi sergileri" yaparak dikkat çeken Rene, daha sonra işlerini tüm Avrupa'ya yaydı. Özellikle Paris şehir merkezindeki duvarlara, yasa dışı olarak, Paris banliyölerinde yaşayan gençlerin portrelerini astığı “Bir Kuşağın Portreleri” adlı serisinin, Paris belediyesi tarafından (sökülüp atılmak yerine) Belediye Binasına astırılması ile ‘yasallaşarak’ ününü pekiştirdi. 2007’de Filistin ile İsrail’i ayıran duvarın iki tarafında yer alan sekiz şehir boyunca, iki taraftaki yerel halkı da kurulumu dahil ederek gerçekleştirdiği “*Face2face (Yüz yüze)*” projesiyle (Görsel 12) ile iki halkı “birbiriyle yüzleştiren” JR, “insan için ve insana dair” olarak nitelediği projesini gerçekleştirebilmiş olmasının onurunu, “projenin kahramanları, duvarın her iki tarafındaki herkes ve portreleri evlerine yapıştırmama izin verenlerdir” diyerek paylaşıyor (Sooke, 2015).

JR toplumsal katkıları nedeniyle 2010'da TED Ödülüne layık görüldüğünde, aldığı 100 bin dolarlık ödülle Filistin'e geri dönerek, yine halklar arasındaki ayrışmaya isyan eden büyük bir projeye girişti (Kennedy, 2010). Kamyonlara kurduğu seyyar fotoğraf kabinleriyle ve büyük yazıcılarla Filistin sokaklarında gezerek, insanların kabin içinde kendi fotoğraflarını çekmelerini istedi¹. Binlerce kişinin katıldığı hareket yine binlerce büyük boy fotoğrafın bölgenin her noktasında duvarları, çatıları, zeminleri kaplamasına yol açtı ve hatta kurumların, evlerin içlerine kadar yayıldı (JR, 2023) (Görsel 13 ve 14).

Görsel 13: JR, *Inside Out*, Naplouse, Filistin, 2011.

Görsel 14: JR, *Inside Out*, Bethlehem, 2011

Fransa'nın en saygın gazetesi le Monde tarafından "insanların insanlığını ortaya çıkaran" (Valo, 2009) sanatçı olarak övülen, çektiği fotoğraflar ve projelerinden ürettiği belgesellerle ondan fazla uluslararası ödül sahibi olan Rene'nin son ünvanı 1,8 milyon takipçisiyle, tüm görsel sanatçılar arasında dünya çapında ilk sırada olmak (wikipedia). JR günümüze değin Amerika'dan, Pakistan'a, Kenya'dan, Brezilya'ya, Çin'den tüm Avrupa'ya kadar, dünyanın pek çok noktasında eylemler yaptı ve devam ediyor. Bu eylemlerin en önemli odağı, insanları ötekileştirdikleri "komşularıyla" ya da bazen sadece kendi ötekileşmişlikleriyle yüzleştirmek. Çok tanınan bir sanatçı olsa da hala, sokak sanatçısı ruhuyla, çoğu kez işlerini resmî kurumlardan izin almak gereğini duymadan gerçekleştiriyor. Çünkü ona göre fotoğraflarındaki insanlarla yüzleşmek, en çok devletler için bir gereklilik (JR'dan akt. Sooke, 2015).

Sonuç

Postvandalizm, geleneksel vandalizmin yıkıcı ve yasadışı eylemlerini sanatsal ifade biçimlerine dönüştürme amacı taşıyan bir sanat akımıdır. Bu akım vandalist sanat eserlerinden farklı olarak, vandalizmi sadece tahrip edici bir eylem olarak görmek yerine, bu eylemin toplumsal eleştiri, politika ve sanat ile bir araya getirilmesini hedefler. Bu yönüyle postvandalizm, vandalizm ve postmodernizmin kesiştiği bir alandır. Vandalizmin yıkıcı ve anarşist özelliği, postmodernizmin sorgulayıcı, eklektik ve disiplinlerarası özellikleri ile birleşir. Bu akımın temel amacı, toplumu düşünmeye ve tartışmaya teşvik etmek, izleyicilerin düşünce ve duygularını provoke ederek, toplumsal sorunlara dikkat çekmek ve geleneksel sanat anlayışlarını sorgulamalarını sağlamaktır. Postvandalist sanatın farklı uygulama biçimleri vardır. Bazı sanatçılar kamusal alanlarda izinsiz sanat eserleri oluştururken, diğerleri vandalizmin izlerini ya da tahribatı sanatsal ifadelerle birleştirerek çalışırlar. Postvandalizm, tahribata ve izinsizliğe dayalı sokak sanatını galeri sanatına dönüştüren bir süreci ifade etmek için de kullanılmıştır. Sanatçıların vandalist eylemi zaman çizgisinin hangi noktasında ya da hangi amaçla çalışmalarına kattıklarına göre belirlenen ve bu çalışmada pratik, teorik ve süreç odaklı postvandalizm adlandırmalarıyla birbirlerinden ayrı ele alınan yaklaşımlar farklılıkları görülmüştür. Oluşturulan bu alt kümeler benzer ve farklı noktalara dikkat çekilerek irdelenmiş ve örneklendirilmiştir. Postvandalizm, günümüzde sosyal medyanın etkisiyle daha geniş bir tanınırlık kazanmıştır. Özellikle Instagram üzerinde paylaşılan postvandalist eserler, bu akımın daha fazla insan tarafından keşfedilmesine katkı sağlamıştır. Stephen Burke'ün "@post_vandalism" hesabı, birçok postvandalist sanatçının çalışmalarını tanıtmak için önemli bir platform haline gelmiştir. Burke'ün postvandalizm anlayışı, tahrip edilen veya vandalize edilmiş nesneleri ya da mekanları sanatsal bir ifadeye dönüştürmeyi hedefler.

¹ JR'ın "Inside Out" adıyla başlattığı bu proje hala, tüm dünya insanların katılımına açık şekilde devam etmektedir. İsteyen herkes kendi fotoğrafını <https://archive.insideoutproject.net/yalla/upload> adresine yükleyerek projeye katılabilir ve fotoğrafının belki de dünyanın uzak bir köşesindeki bir duvar, bir çatı ya da zeminde yer almasını sağlayabilir.

Sonuç olarak, postvandalizm, sanatın sınırlarını genişleten, toplumu düşünmeye teşvik eden ve geleneksel sanat anlayışlarını sorgulayan önemli bir sanat akımıdır. Postvandalizmin temel fikri, tahribatın sanatsal bir ifadeye dönüşebileceği ve toplumsal mesajlar ile sanatsal değerler taşıyabileceği düşüncesine dayanır. Bu çalışmada ele alınan sanatçıların teknik, amaç ve yaklaşım farklılıkları olsa da sonuçta çoğunun, bir yıkım ya da tahribat sonrası sanatın iyileştirici gücüyle yenilenen eserler yapmakla, insanların hayatlarındaki sınırlılıklar, kısıtlar ve sorunlarla yüzleşerek, bunları sorgulamalarını ve çıkış yollarını aramaya yönelmeleri noktasında bir ilham kaynağı olmak amacıyla oldukları görülmüştür.

Kaynaklar

- Allen, Vernon (1984). *Toward an Understanding of Hedonic Component of Vandalism*. Claude Levé Leboyer (Ed.), Vandalism: Behaviour and motivations. New York. Elsevier Science Publishers.
- Antmen, Ahu (2008) *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Battin, M.P., Fisher, J., Moore, R., Silvers, A. (1989). *Puzzles about art: An Aesthetics Casebook*. New York: St. Martin's Press.
- Burke, Stephen (2019). Iverna (röportaj). <https://www.iverna.ie/interview/stephen-burke> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Burke, Stephen (2022). Post Vandalism Sergisi kataloğu. Omni Galeri. <https://www.omnigallery.com/viewing-room/8-post-vandalism-group-exhibition/> (erişim tarihi: 13.04.2023).
- Campbell, Hector (2021) *Throw your house out the window*. Mike Ballard. <https://mikeballard.co.uk/throw-your-house-out-the-window> (erişim tarihi: 11.04.2023).
- Corcoran, Fiachra ve Burke, Stephen (2017). *Buff* Documentary photo-book. 1815 Publications. Dublin.
- Dicanio, Margaret (1993). *Classroom Violence*. The Encyclopedia of Violence: Origins, Attitudes, Consequences, pp.55-59, Facts on File, Inc.
- Gloria, Moure (2006). *Gordon Matta-Clark Works and Collected Writings*, Ediciones Poligrafa, Barcelona, 2006.
- Gomulicki, Maurcy (2011). Specter: Romantic Post-Vandalism at Place du Congres. Culture.pl (röportaj). <https://culture.pl/en/video/maurcy-gomulicki-specter-romantic-post-vandalism-at-fossils-and-gardens-video#popup> (erişim tarihi: 10.04.2023).
- Heath, Michelle (2019). Artist talk Mike Ballard. leMille Art Magazine. <https://www.lemilemagazine.com/artist-talk-mike-ballard> (erişim tarihi: 11.04.2023).
- Jastrzabek, Agata (2011). *Postvandalism*. The Brussels Public School. <http://thepublicschool.org/node/3817> (erişim tarihi 11.04.2023)
- JR (2023). *Time Is Now, Yalla!* Inside Out Project. <https://archive.insideoutproject.net/yalla/about> (erişim tarihi: 19.04.2023).
- Kennedy, Randy(2010). *Award to Artist Who Gives Slums a Human Face*. The New York Times (19 Ekim 2010). New York. <https://www.nytimes.com/2010/10/20/arts/design/20ted.html> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Kikol Larissa (2022). Post-Vandalismus: Eine Ästhetik der Straße (Post-Vandalizm: Bir Sokak Estetiği). Kunstforum International S:287 s:44-45. Almanya
- Lee, Pamela (2001) *Object to be Destroyed: The Work of Gordon Matta-Clark*, MIT Press, Cambridge, 2001.
- OMNI (2022). Post-Vandalism Sergisi online kataloğu. OMNI Galeri, Londra. <https://www.omnigallery.com/viewing-room/8-post-vandalism-group-exhibition/> (erişim tarihi: 13.04.2023).
- Özkan, Şafak Ç. (2017). Çağdaş Sanatta Bir Üretim Yöntemi Olarak Seramik Malzemenin Tahribatının Araştırmaları. *idil*, 6 (34), s.1819-1834.
- Sooke, Alastair (2015). *Street Artist JR: Making A Big Impression*. The Telegraph (8 Ekim 2015). Londra. <https://s.telegraph.co.uk/graphics/projects/street-artist-JR/index.html> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Valo, Martine (2009). *Les Femmes vues du ciel*. LeMonde (1 Ekim 2009). Fransa. https://www.lemonde.fr/a-la-une/article/2009/10/01/les-femmes-vues-du-ciel_1247403_3208.html (erişim tarihi: 19.04.2023).
- Vilabelda, Keke (2022). *Six Questions* (röportaj). Tique. <https://tique.art/six-questions/keke-vilabelda/> (erişim tarihi 13.04.2023).
- Vhils (2017). *Alexandre farto aka Vhils*. Vhils Studio. Lizbon. https://www.lianapress.hk/media/userfiles/104865/1489713350/vhils_presentation.pdf (erişim tarihi: 08.02.2023).

İnternet kaynakları

- <https://alexanderadamsart.wordpress.com/tag/post-vandalism/> (erişim tarihi: 22.04.2023).
- <https://www.booooooom.com/2023/02/27/artist-spotlight-david-von-bahr/> (erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://www.bruzz.be/videoeeks/bruzz-international-08022016/video-maurycy-gomulicki-op-een-moment-van-decadentie-bloeit> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://culture.pl/en/event/hooligans-as-artists-lecture-on-post-vandalism-in-brussels> (erişim tarihi: 14.04.2023).
- <https://districtmagazine.ie/news/watch-stephen-burke-sean-clarkes-buff-documentary/> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://www.kekevilabelda.com/> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://www.kunstforum.de/artikel/post-vandalismus/> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://mikeballard.co.uk/https/mike-ballardsquarespace.com/cv> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://www.omnigallery.com/exhibitions/> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://www.omnigallery.com/viewing-room/8-post-vandalism-group-exhibition/> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 01.05.2023).
- <https://tique.art/six-questions/keke-vilabelda/> (erişim tarihi: 11.04.2023).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Erased_de_Kooning_Drawing (erişim tarihi: 18.04.2023).
- [https://en.wikipedia.org/wiki/JR_\(artist\)#cite_note-42](https://en.wikipedia.org/wiki/JR_(artist)#cite_note-42) (erişim tarihi: 18.04.2023).

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1: Gordon Matta-Clark, *Window Blow-Out*, 1976. <https://placesjournal.org/article/gordon-matta-clark-spacism/?cn-reloaded=1> (erişim tarihi: 18.04.2023).
- Görsel 2: Gordon Matta-Clark, *Splitting*, 1974. <https://smarthistory.org/gordon-matta-clark-splitting/> (erişim tarihi: 18.04.2023).
- Görsel 3: Robert Rauschenberg, *Erased de Kooning Drawing (Silinmiş De Kooning Deseni)*. 1953. https://en.wikipedia.org/wiki/Erased_de_Kooning_Drawing (erişim tarihi: 09.04.2023).
- Görsel 4: Vhils, Lisbon, 2014. https://www.lianapress.hk/media/userfiles/104865/1489713350/vhils_presentation.pdf (erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 5: Vhils, Olhar, 2016. https://www.lianapress.hk/media/userfiles/104865/1489713350/vhils_presentation.pdf (erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 6: Keke Vilabelda, *Breathing Walls* (solda) ve *Rooftop Structure* (sağda), 2018. <https://www.kekevilabelda.com/> (erişim tarihi: 18.04.2023).
- Görsel 7: Bauhaus Okulu Logosu, 1917. <https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Bauhaus-Signet.svg> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Görsel 8: Maurcy Gomulicki, *Specter: Romantic Post-Vandalism*, Place du Congres (Kongre Sarayı) Binası, Brüksel, 2011. <https://culture.pl/en/event/hooligans-as-artists-lecture-on-post-vandalism-in-brussels> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Görsel 9: Stephen Burke, *Southside Suburbs IV*. 2018. <https://www.iverna.ie/interview/stephen-burke> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Görsel 10: Stephen Burke, *Maryhill*, 2019. <https://www.iverna.ie/interview/stephen-burke> (erişim tarihi: 15.04.2023).
- Görsel 11: Mike Ballard, *Throw your house out the window*. Tick Tack Antwerp 2021. <https://mikeballard.co.uk/throw-your-house-out-the-window> (erişim tarihi: 18.04.2023).
- Görsel 12: Jean Rene "JR". *Face2face Gazze*, 2007. <https://www.jr-art.net/projects/israel-palestine> (erişim tarihi: 21.04.2023).
- Görsel 13: JR, *Inside Out*, Naplouse, Filistin, 2011 <https://www.jr-art.net/projects/inside-out-time-is-now-yalla> (erişim tarihi: 21.04.2023).
- Görsel 14: JR, *Inside Out*, *Time is Now*, *Yalla*. Bethlehem, 2011. <https://www.jr-art.net/projects/inside-out-time-is-now-yalla> (erişim tarihi: 21.04.2023).

ARTISTS OF POSTVANDALISM IN CONTEMPORARY ART

Özden GEZER OĞUZ

ABSTRACT

Vandalism is considered a criminal act. However, for some artists, such actions are seen as part of a creative process. In this research, artistic actions that are revealed through vandalist methods such as destruction and demolition during the process of making a work of art, or sometimes as the work itself, are reversed, that is, structures, surfaces, forms and even works of art that have been destroyed or damaged are transformed into works of art with a new action. The question of whether these actions can carry artistic meanings is discussed. Postvandalism is a movement in which art is used as a social and political tool. The concepts of public use and unauthorized use are important, and artists transcend the boundaries of traditional art galleries. Postvandalists engage in social criticism by focusing on social inequality, politics, and environmental issues. The fact that art is on the street and is generally applied in large sizes directs the attention of large masses of people to the subject and contributes to their understanding of art. At this point, digital transformation and the prevalence of social media have enabled this art movement to reach an even wider audience. This dissemination challenges the traditional understanding of art, turning the audience into active participants and encouraging social change. In the research, it was seen that postvandalist artists differed in their approaches to using vandalism, and in the selection of the artists discussed in the text, showing and interpreting this difference was accepted as the limit of the research, and classificatory analyzes were attempted to be made. The aim of the research is to contribute to the literature on contemporary art by focusing on recent and little-studied art activities. During the research process, data were obtained by document review method and evaluated by qualitative analysis.

Keywords: Contemporary art, vandalism, postvandalism, street art